

debat anmeldelser

CARIBISKE KONFLIKTER

Poul Erik Olsen (red.):

Vestindien: St. Croix, St. Thomas og St. Jan.

Gads Forlag 2017, 405 s.

Det har grundlæggende været en fornøjelse af læse bindet om Vestindien fra *Danmark og kolonierne*. Det er et ambitiøst og modigt foretagende at skrive en sammenhængende fortælling af denne slags, men grundlæggende indfries forhåbningerne – særligt drømmen om endelig at kunne pensionere *Vore gamle tropetolonier*, der siden 1950'erne har været hovedværket om emnet, men hvis temmeligt ensidige fokus på koloniernes danske magthavere længe har fremstået både forældet og misvisende.¹ Hvor den ældre litteratur således fortalte historien om kolonien som historien om koloniadministrationen – historien om guvernører og andre hvide mænd – leverer *Vestindien* først og fremmest en langt mere inkluderende skildring. For første gang findes der nu en bred fremstilling af kolonihistorien, hvori de ufrie selv spiller en egentlig rolle i historien. Jeg kan kun komme med enkelte anker imod fremstillingen, og de interesserer muligvis kun mig selv.

Bogen åbner stærkt med et rammesættende kapitel forfattet af Gunvor Simonsen, der beskriver koloniseringen af Caribien, kolonisamfundet og slavehandlen i et bredt atlantisk perspektiv. Jeg spår, at dette kapitel vil ende som pensum i oversigtskurser på universiteterne i årtier frem. Hvis jeg selv kun måtte anbefale mine studerende én enkelt tekst om Atlantens slaveri, ville valget falde på denne. Kapitlet er både koncist og vidtfavnende og lykkes med at balancere de økonomiske og kulturelle sider af kolonialismen – en balance, der også er en generel styrke ved bogen i sin helhed. Uden at gøre læseren opmærksom herpå opdateres det

1 Det samme kan siges om Hornbys lidt nyere *Kolonierne i Vestindien*, der bidrog med et økonomisk perspektiv, men kun forstærkede det ensidige blik på koloniens sociale virkelighed.

danske publikum desuden på indsigter fra nogle af de vigtigste engelsksprogede værker fra de seneste årtier.

Herefter følger 8 kapitler dedikeret til det danske koloniprojekt i Caribien. De er sat i kronologisk rækkefølge og har skiftende forfattere. De holder en høj standard, men nogle er bedre end andre. Det første – om tiden før 1720 – er blandt de svageste. Jeg er givetvis farvet af selv at have brugt de seneste år på netop at beskæftige mig med denne periode, men her kan jeg se, hvordan et værk med denne bredde nødvendigvis må lide under en vis afhængighed af tidligere forskning.

Bogen fortæller eksempelvis historien om indtagelsen af St. Thomas i 1670'erne på uheldig traditionel vis. Den første aktør, der præsenteres, er, som traditionen foreskriver, St. Thomas' første guvernør Jørgen Iversen. Han har fyldt usædvanligt meget i den danske historiografi om grundlæggelsen af kolonien. Det er der to grunde til: 1) Hans navn er overalt i arkiverne, og vi har et usædvanligt righoldigt materiale fra hans hånd, hvori han blandt andet retfærdiggør sine handlinger. 2) Fra slutningen af 1800-tallet blev Iversen beskrevet i flere biografiske værker med stærke nationalistiske undertoner. De værker fortalte historien om, hvordan han ene mand holdt sammen på tingene i en situation, hvor kolonien blev truet af udenlandske interesser og underklassens foragtelige trodsighed. Der er kort sagt en tradition for at fortælle historien om grundlæggelsen af Dansk Vestindien som en historie med ham som helten. Den tradition lever her. På side 53 hører vi således, at: "Skønt Jørgen Iversen døde i en alder af blot 44 år, nåede han under særdeles vanskelige forhold og uden ret megen hjælp hjemmefra at etablere den danske koloni på St. Thomas og at opbygge et levedygtigt samfund med plantager og handel." Det er en tilsnigelse af format. Iversens voldelige behandling af alle og enhver levede som rygter i København og var med til at forhindre hvervningen af kolonister, og i Caribien var det strengt taget ikke ham, men koloniens soldater, servinger (som var personer, der fik overfarten betalt imod at binde sig i en tidsmæssigt afgrænset periode med ufrigt arbejde), straffefanger og slaver, der opbyggede kolonien. Dem torturerede Iversen for øvrigt, nogle gange personligt (han undskyldte sig med, at de ikke ville gøre det ved hinanden). Flere af dem døde efter alt at dømmes som følge af hans afstraffelser. Her hævdes det, at han "håndhævede en – helt nødvendig – hård mandstugt blandt kolonisterne" (52). Jeg har studeret flere koloniers grundlæggelse, og det er rigtigt, at det ofte var situationer med hård disciplin. Men Iversens opførsel var – også komparativt – uhørt morbide. Når han skulle undskylde en tortureret slaves død, påstod han, at vedkommende ikke var død af hans behandling, men havde begået selvmord ved at holde vejret. Straffefanger var døde af deres egen dovenskab. Pralende fortalte han i sine breve om, hvordan han havde drevet sine slaver så hårdt, at de fik "tarmeløb" (brok), og en af hans efterfølgere i hvervet bekræftede historien om, at Iversens arbejdere var kørt så hårdt, at de nu var invalide. Men hjemme i København lukkede kompagnidirektørerne øjnene for hans brutalitet (og den manglende logik i hans forklaringer), fordi han i deres øjne netop var helten, og fordi de

folk, han pinte – sorte som hvide – ikke var ærbare mennesker. Det handlede med andre ord ikke om nødvendighed, men om denne mands personlige overdrev, der i mødet med en systematisk ligeegyldighed over for menneskeliv og hungren efter profit blev iscenesat som en nødvendighed.² Det er derfor noget uheldigt, at manden her får endnu en fin lille mindesten. Dem har monstret nok af.

Helt symptomatisk for denne reproduktion af en gammel heltemyte fortælles det (tro mod den ældre litteratur), hvordan de straffefanger, der i starten af 1683 begik mytteri, og kastede Iversen overbord på et kompagniskib ved navn *Havmanden*, også smed guvernørens nyfødte barn overbord. Sådan går fortællingen og har gjort det siden 1891, hvor den blev fortalt af Fr. Krarup.³ Denne detalje har tjent den funktion, at vi har skullet forstå, hvem der var helte og skurke. Det gør den også her. Men den spæde datter var død halvanden måned forinden – fem dage gammel. Liget var blevet opbevaret i en kiste i kahytten for at få en ordentlig begravelse, når skibet ankom – noget man ikke forundte andre, der døde til søs. Når barnet – Else hed hun – endte i bølgerne, handlede det ikke om overfaldsmændenes karakter. Det påstås i øvrigt i samme ombæring, at straffefangerne voldtog Iversens hustru, der også var ombord – endnu en detalje, der gengives fra 1800-tals fortællingerne, og som uheldigvis går igen i flere nyere værker.⁴ Eneste kildemæssige tegn på, at det skulle have været tilfældet er imidlertid et brev fra en svensk embedsmand forfattet efter *Havmandens* forlis på den svenske kyst i marts 1683. Brevet blev forfattet på baggrund af rygter, han hørte fra fire af den nye straffefangekaptajns medsamsvorne, som han dog siden havde taget til fange for at udstille dem som syndebukke i København med henblik på selv at gå fri. De såede rygter i Marstrands fangekælder for at svine deres modstander til. Det endelige domsskrift eller den meget detaljerede journal, der forelægges fra rejsen, indeholder intet om voldtægt.⁵ Hvis man benytter bare det mindste mål kildekritik, falder denne forestilling. Men det gjorde de forfattere, der igennem mere end hundrede år har ønsket at så sympati for Iversen, bare ikke. I en bog med en udtalt ambition om at fortælle kolonihistorien “ordentligt” (5), skulle man måske have gjort det.

Den afdøde guvernør efterlod heller ikke et levedygtigt samfund, som det her hævdes. Det er igen en myte fra hagiografien. Han efterlod en udhungret og relativt isoleret koloni. Det var hans umiddelbare efterfølgere, der fik gang i handlen ved at etablere de facto frihandel. I litteraturen optræder de oftest, grundet deres forbindelser til sørøvere, som udskældte og illoyale. Men disse lyssky forbindelser var symptomatiske for det forhold, at Iversens efterfølgere (og øens hollandske plantere) knyttede St. Thomas til det maritime Caribien og dets cirkulationer af smuglervarer og mennesker. Imens fumlede kompagniet i en sådan grad, at ko-

2 Heinsen: ‘Dissonance’

3 Krarup: *Jørgen Iversen*.

4 Eks. Lauring: *Slaverne*.

5 Heinsen: *Mutiny*.

lonien mere eller mindre måtte klare sig selv. Straffefangernes mytteri og *Havmandens* forlis gjorde det kun sværere for kompagniet. Kolonien blev altså ikke holdt i live grundet Iversens eller kompagniets karakter eller interesser, men fordi den blev del af en caribisk cirkulation af varer og mennesker. Danskerne havde ikke Iversen at takke for, at den koloni, som straffefangerne og slaverne byggede, kunne overleve, men derimod de engelske, franske og hollandske smuglere og sørøvere – grupper, der her optræder som kuriosa, men ikke har nogen egentlig plads i fortællingen. Det var sågar af sådanne veje, at nogle af de første større mængder slavegjorte afrikanere kom til øen, og dermed afhjalp behovet for arbejdskraft fra Københavns fængsler.

Årsagen til den manglende forståelse for både de sociale og økonomiske dynamikker i den tidligste periode er givetvis simpel: Der er ikke skrevet ret meget om denne her periode i de seneste 50 år, og forfatterne har ikke selv arbejdet indgående med periodens sociale relationer. Derfor har man været afhængige af den ældre litteratur, man ellers netop har erklæret et behov for at gøre op med.

Trods denne faldgrube, som er svær at komme udenom i et værk som dette, værdsætter jeg alligevel modet til at skrive en vidtfavnende fremstilling. Alt for ofte gemmer vi historikere os fra syntesens risici ved i årevis at grave os ned i enkelte arkivkasser for at lære hver eneste formulering udenad og bagfra. Det er derfor højst prisværdigt, at nogen tør at arbejde med de store træk. Når jeg her har brugt forholdsvis meget plads på, hvad der kan fremstå som nogle enkelte detaljer, er det således, fordi de viser, hvordan et værk af denne karakter er dømt til at indeholde nedarvede fejl, misforståelser og fordomme. Her er de heldigvis forholdsvis få.

Når ovenstående problemer slår mig som særligt graverende, skyldes det da også netop, at fortællingen om Iversen er det egentlige anslag til en fortælling, der faktisk vil noget helt andet og langt hen ad vejen lykkes med det. Og man kunne jo have valgt et andet greb. F.eks. at have startet med et enkelt menneske, der fortalte noget om selve det system, der udfoldede sig på øerne. Man kunne have valgt hvem som helst: Det kunne f.eks. være slaven Jan Indian, der var den første til at udstå den hyppige straf at miste et ben for et forsøg på flugt, da han og to andre slaver i 1673 forsøgte at nå Puerto Rico, og dermed blev de første kendte maronere i koloniens historie. Eller de afrikanere, der i 1675 blev bjerget som vraggods, og hvoraf nogle var i så dårlig fysisk tilstand, at de ikke kunne (eller ville) gengive deres egne navne, hvorefter Iversen selv navngav dem – f.eks. "Sur øje" eller "Skidden side". Eller man kunne have åbnet med historien om kvinden Agbolotte, der fortælles på side 69. Hun blev i 1691 forsøgt solgt grundet frygten for hendes evner som troldkvinde. Det ville have været et anslag, der på mange måde havde sat scenen for værkets fortælling om kolonisamfundets tvangsformer, de ufries agens og magthavernes ængsteligheder. Dermed kunne man have startet på en måde, der var mere kongruent med fortællingen om de trælbounde selv, som er værkets absolutte force.

Når vi kommer længere frem i historien, bliver fremstillingen heldigvis meget mere sikker i sit greb. Nok fordi forfatterne her er mindre afhængige af den ældre litteratur og i stedet kan trække på egne analyser og kildestudier. Her træder ambitionen om at skrive et værk med et stærkt nedfra-perspektiv også mere konsekvent frem. Bogen er stærkest som et studie af de slavegjorte, og det er da også her, at værket bidrager med ny viden. Vi bliver klogere på alt fra trosliv og flugtdrømme til strategier i retslokalet. Det er særligt denne type af betragtninger og fortællinger, den gamle litteratur med *Vore gamle tropekolonier* i spidsen manglede – og det, som gjorde, at dens perspektiv altid var entydigt hvidt. Nogle af værkets stærkeste pointer har tidligere været fremført i Louise Sebros, Gunvor Simonsens og Niklas Thode Jensens respektive ph.d.-afhandlinger og artikler. Hver især har de tre analyseret sider af kolonisamfundet i perioden fra omkring 1720 til ophævelsen af slaveriet i 1848, og især Sebros og Simonsen har fokuseret på de slavegjortes egne oplevelser. Indtil nu har det dog kun været Jensens afhandling, der har været til at få fat i for alment interesserede – og det på engelsk.⁶ Det perspektiv, alle tre bidrager med, kobles her med Erik Gøbels mangeårige arbejde med selve slavehandlen, der sidste år blev opsummeret i et flot, men dyrt værk på Brill.⁷ Det er velkomment, at det her kan nå et bredere publikum.

Værkets styrke er således, at det bringer indsigter fra de respektive forfatteres egne arbejder sammen til en kontinuerlig og velkrevet fortælling. I de senere år er udkommet flere antologier om det dansk-norske koloniprojekt (ofte set i sammenhæng med det svenske ditto), men ingen af disse har fungeret specielt godt som helheder.⁸ Som syntese virker dette værk derimod forbavsende godt – også selv om der måske mangler en mere overordnet problemstilling til at styre slagets gang. Det kan selvfølgelig diskuteres om et populært formidlet værk behøver en sådan, men det havde nok ikke skadet.

Fremstillingen er måske stærkest i sine beskrivelser af enkeltpersoners skæbner, der på bedste kulturhistoriske vis illustrerer større brydninger. Et eksempel er fortællingen om Damma, en sort kvinde født i Popo i Afrika, men bragt til Vestindien, hvor hun efter mange år som slave fik sin frihed og var aktiv i missionarbejdet. Dammas historie er på en gang sigende for de oplevelser som tusinder af slaver oplevede, men også unik, blandt andet fordi vi har et brev fra hende til den danske dronning. Dammas fortælling bruges sammen med flere andre til at sætte spørgsmål om sprog, tro og kreolisering i scene. For min skyld måtte værket gerne have præsenteret endnu flere af sådanne personschildringer. Den ældre litteratur bar netop præg af kun at give navn og karakteristik på hvide mænd. Samtidig har de biografiske indslag den funktion at vise, hvordan det at blive slavegjort

6 Jensen: *For the Health*.

7 Gøbel: *Danish Slave Trade*.

8 Eks. Naum og Nordin: *Scandinavian Colonialism*; Weiss (red.), *Ports*.

ikke betød én bestemt oplevelse eller skæbne, men at kategorien 'slave' – trods institutionens grundlæggende vold – dækker over en vis heterogenitet.

Et andet højdepunkt er de tilbagevendende analyser af raceforestillingernes betydning for kolonisamfundet. Her er der både blik for, at racismen allerede var en del af Atlantens økonomi før danskerne blev det, men også, at den udviklede sig i perioden, blandt andet under påvirkning af den haitianske revolution. Den tidlige racisme var kompliceret, blandt andet af kristendommen, der både kunne bruges som argument for og imod slaveriet. Senere fik racismen en biologisk dimension. I sammenhængen diskuteres også udviklingen af begrebet 'neger', der knyttede slaveri (et ord, der også kunne beskrive hvides ufrihed) til hudfarve og salgbarhed. Overvejelserne suppleres sågar med nogle fine refleksioner om, hvordan afrocaribiere så sig selv.

Jeg er også meget begejstret for de glimt af hverdagshistorie, vi præsenteres for. De roterer ofte om kulturelle og religiøse dimensioner, men vi præsenteres også for en indgående beskrivelse af sukkerproduktionen, der følges helt ned i detaljen og dermed giver et minutøst indblik i den koloniale produktion og den sociale verden, denne skabte. Vi følger f.eks. bombaen, der gik bag markslaverne i sukkerhøsten og piskede dem, der sakkede agterud, ligesom vi hører om de hyppige forhold imellem plantagernes hvide mesterknægte og deres sorte husholdere. Vi følger også slaverne: når de i sparsomme fritimer arbejdede på deres små jordlodder for at producere mad eller varer, de om søndagen kunne sælge på markederne; når de stiftede familie i plantagens lille landsbyfællesskab; og når de begravede afdøde venner og slægtninge. Når vi andre steder i værket sættes ind i prisudviklingerne på sukker i den atlantiske økonomi, er det således med plantagens hverdag – arbejdsdelingen, rutinerne og volden – i baghovedet. Aldrig har et værk på dansk beskrevet sukkerplantagen som økonomisk og social enhed så indgående og fint, som det gøres her.

Jeg er stensikker på, at bogen vil finde og tilfredsstillende et videbegærligt publikum, der i disse år ikke kan få nok af kolonihistorien. Den udbedrer en mangel, der har været tydelig i årtier. Jeg er heller ikke i tvivl om, at den vil afløse bindene om Vestindien fra *Vore Gamle Tropekolonier*.

Det er faktisk lidt en lettelse, at jeg nu kan vise mine studerende et tidsvarende værk om kolonierne frem for at skulle starte med at forklare, hvorfor de skal læse et småracistisk værk fra 1950'erne. Forhåbentlig vil værket føre til, at universitetsstuderende nu kommer til at høre noget mere om kolonihistorien. En mere udførlig litteraturliste ville dog nok have hjulpet – ikke bare for mange studerende, men også for fremtidige forskere. Jeg er sikkert ikke den eneste, der i *Vore Gamle Tropekolonier* er snublet over en detalje for så at følge referencerne til arkivkasser, hvor en langt større historie ventede. *Danmark og Kolonierne* præsenterer ikke sin læser for et tilsvarende fyldestgørende noteapparat. Det er en skam. Når bindene nu allerede er omkring 400 sider lange, burde man have kun-

net finde plads til lidt mere akribi. For mange læsere vil dette dog ikke være en anke af betydning.

I en forskningsmæssig sammenhæng har værket yderligere en værdi. For en person som jeg selv er meget af fremstillingen kendt stof, fordi jeg netop har læst de førnævnte afhandlinger. I stedet bliver værkets vigtigste rolle måske at fungere som en form for pejlemærke for, hvad vi ved om det danske kolonisamfund, og hvad vi burde vide mere om. Værket udstiller således forskningsfeltets kollektive styrker, men også svagheder. Det sidste lyder negativt, men det er det absolut ikke. Det giver derimod en klarhed, som er tiltrængt, fordi der i de sidste 10 år er kommet mere egentlig forskning om emnet end i de foregående 50. Jeg vil her prøve at pege på et par facetter, hvor værket antyder frugtbare veje frem:

1. Jeg har allerede nævnt, at den tidligere periode er underbelyst eller ligefrem misforstået. Det samme er perioden fra 1848 og frem til i dag. Niklas Thode Jensen, Poul Olsen og Louise Sebro gør i bogens sidste tre kapitler hæderlige forsøg på at fortælle historien om denne periode, men det er også tydeligt, at de bevæger sig i nyt territorium. Det er glædeligt, at det store og højdramatiske arbejderoprør på St. Croix i 1878 gives opmærksomhed. Jeg er personligt også særligt glad for at se Hezekiah Smiths historie fylde ganske meget og tjene som eksempel på, hvordan en del afrocaribiere endte i danske fængsler i perioden frem til 1917. Alligevel mister bogen noget af sit fokus over disse kapitler, og især det ellers stærke nedefra-perspektiv forsvinder i passager ud af billedet til fordel for mere velkendte diskussioner om politik og økonomi – måske igen fordi det stort set udelukkende er dem, ældre historikere har interesseret sig for. Værkets sidste kapitler kan passende agere ledetråde for videre arbejde med perioden. Et sådan arbejde kunne suppleres ganske glimrende af Astrid Nonbo Andersens ligeledes nyudgivne *Ingen Undskyldning* – et værk, der ligesom dette, fortjener fremhævelse, fordi det lykkes i en kritisk diskussion af arven fra kolonialismen uden at drukne det centrale i postkolonial teoretisering.⁹

2. Den private handel, og især den handel, der foregik via havnene og knyttede særligt St. Thomas til det maritime Caribien, nævnes forbipasserende, men kun i meget overordnede termer. Grundigst behandles den for perioden 1800 til 1848, blandt andet fordi frihavnen på St. Thomas i denne periode spillede en rolle i de latinamerikanske uafhængighedskrige. I den internationale litteratur er det ofte St. Thomas' rolle som knudepunkt for illegal handel på tværs af imperier, der gør kolonien nævneværdig – også længe før 1800. Øen fylder således en del i den engelsksprogede litteratur om både det britiske og hollandske Caribien.¹⁰ Fælles for disse værker er det imidlertid, at de kun kan se forbindelserne med St. Thomas fra eksempelvis Curaçao eller St. Eustatius, men ikke har haft mulighed (givet-

⁹ Andersen: *Ingen undskyldning*.

¹⁰ Se eksempelvis Klooster: *Illicit Riches*; Jarvis: *In the Eye*; Koot: *Empire*; Rupert, *Creolization*; Enthoven: 'Abominable'.

vis grundet sprogbarrieren) for at undersøge, hvad de danske arkiver fortæller om disse forbindelser. Den danske forskning har imidlertid ikke behandlet disse netværk.¹¹ Når frihandlen diskuteres er det primært for at forklare St. Thomas' uforholdsmæssige velstand, der knyttes til den danske neutralitet. De mere kultur- eller socialhistoriske aspekter ved disse forbindelser er stort set fraværende. Groft sagt kan man sige, at der er et misforhold imellem, hvorfor mange internationale forskere har interesseret sig for de danske kolonier og det, som har interesseret de danske forskere. Derfor har disse felter ikke rigtigt nogen berøringsflader. Samtidig er der et misforhold, imellem den måde værket her behandler plantagen, og den måde det behandler havnen. Lidt forsimplet kan man sige, at den ene fortælles i nedefra-perspektiv primært med social- og kulturhistoriske greb – den anden oppefra med fokus på økonomi og politik.

Men der cirkulerede andet i disse netværk end handelsvarer og kredit. De regionale netværk må også forstås i et socialhistorisk perspektiv. Dels cirkulerede der mennesker i disse netværk, men også viden. Som amerikaneren Julius Scott pointerede i midten af halvfemserne, var især havnen på St. Thomas et nyhedscentrum i 1700-tallets Caribien.¹² Det var den, fordi handelen her netop var handel på tværs af de barrierer, der normalt herskede i de større imperiers havne. De hollandske frihavne i regionen havde samme funktion. Her udveksledes rygter og fortællinger. Ofte var det sågar de slaver, som arbejdede i den maritime sektor, der cirkulerede nyheder. De handlede også på disse informationer, som når de løb bort, fordi de hørte om muligheder for at blive frigivet i andre kolonier. En klar tendens i den internationale forskning i de senere år har da også netop været fokus på informationsnetværk, heriblandt slavernes egne. Hvis den internationale forskning har ret i sine antagelser om St. Thomas' kosmopolitiske cirkulationer, burde informationsveje – både blandt høje og lave – fremover indtage en vigtigere rolle i den danske koloniforskning. Dermed kunne man måske også decentrere den forsimplede, traditionelle fortælling om Danmarks kolonier yderligere.

En kilde, der kunne hjælpe til denne udforskning, kunne være de lokale aviser, der for nyligt er blevet digitaliseret, og som fra 1770 netop henvendte sig til sit caribiske publikum med alt fra nyheder om krigsudbrud til maronefterlysninger. En orientering imod mere uformelle netværk ville dog også kræve, at man begyndte at interessere sig mere for de maritime sider af kolonifremstillingen. Maritim historie er andet end historien om varer og handel. En gruppe, der fylder meget lidt i fremstillingen, er almindelige søfolk – netop den gruppe, der grundet deres erhverv havde bedst muligheder for at sprede nyheder. Men søfolk og deres indflydelse på koloniprojektet har ikke interesseret den danske koloniforskning – heller ikke selv om de fylder stadig mere i den internationale. Soldater er i øv-

11 En enkelt undtagelse er Müllich: 'Microregionalism'.

12 Scott: 'Crisscrossing'. Scotts artikel er baseret på hans afhandling *The Common Wind*, som desværre er noget nær umulig at opdrive.

rigt en tilsvarende overset social gruppe. Værket viser således tydeligt, hvordan den danske forskning primært har haft fokus på to ting: 1. forholdet mellem hvid og sort, der til stadighed er blevet nuanceret og kompliceret; 2. handelen på tværs af Atlanten.

3. Et tredje punkt, hvor fremstillingen antyder, at noget kunne vindes i fremtiden, handler om integrationen med den 'gængse' forskning i sociale og kulturelle forhold i Danmark-Norge. I værkets forord slås det fast, at man har forsøgt at skrive historien om Dansk Vestindien ud fra en præmis om, at øerne havde meget mere tilfælles med regionens andre kolonier end med Europa. Denne ambition er forståelig og især nødvendig i lyset af tidligere fremstillingers fokus på København som centrum. Alligevel tror jeg, at meget kunne vindes ved faktisk at integrere slaveriets historie med historien om tvangens centralitet overalt på det tidligt moderne arbejdsmarked – også i Europa selv. Dette kunne, blandt andet, give en dybere forståelse af de samfund, der producerer slaveriet.

Dermed ikke sagt, at caribisk slaveri ikke var væsensforskelligt fra andre former for ufrihed i perioden. Men slavernes status indebar en række tvangselementer, som også andre grupper i 16- og 1700-tallets samfund var udsatte for. Tvunget arbejde var et helt almindeligt fænomen. Det oplevede stort set alle jævne folk i tidligt moderne tid i en eller anden form – om man så var fæstebonde, lejesoldat eller udskreven matros. Flere af tiltagene for at stoppe slaver i kolonien fra at løbe bort ligner f.eks. de tiltag, man i Danmark tog for at forhindre bortløbne straffefanger og soldater i at desertere til Sverige – eksempelvis kravene om at bådejere ikke måtte efterlade deres fartøjer i en tilstand, hvor de kunne blive flugtredskaber. Forestillingen om, at nogen stod helt uden for æreshierarkiet – og derfor blandt andet besad en manglende retsevne – var også noget afrocaribiernes delte med flere andre grupper i tidens samfund. Når der således skrives, hvordan "det tidlige kolonisamfund på St. Thomas var [...] en modsætningsfyldt blanding af muligheder og begrænsninger", så italesætter værket ikke noget særegent ved kolonien, men noget alment om det tidligt moderne Danmark og livet for mange forskellige sociale grupper – hvad enten vi taler Caribien eller København. Det tidligt moderne samfund og dets arbejdsmarked var en verden af sammenflettede ufriheder og flugtveje. Caribiens særegenhed var den ekstreme karakter, noget allerede velkendt fik, ved at den ufrie status i kolonien oftest var bundet til hudfarven, og at den medførte muligheden for et salg – ikke bare af personens arbejdskraft, men af personen selv. Ganske vist oplevede andre grupper i tidens Danmark også at blive solgt – f.eks. solgte politiet løsgængere til militæret, men salget var i sådanne tilfælde ikke et salg af personen i sin totalitet. En tvangshvervet soldats barn blev i princippet født fri. Men vi kommer ikke til bunds i, hvad slaveri var, hvis vi ikke forstår, at periodens arbejdsmarked var en verden af nuancer – ikke forstået som et glat spektrum fra fri til ufri, men snarere som et kompliceret patchwork af tvangs- og modstandsformer.

Man kan således stille spørgsmål ved, om ikke værket insisterer på at betragte kolonien som sin egen verden på én gang er en styrke, men samtidig gør blind over for det simple faktum, at Caribien faktisk havde ting til fælles med Europa – og omvendt.

Det største problem med dette fokus på kolonisamfundets særegenhed er dog, at de manglende sammenhænge risikerer at gøre det alt let for historikere, der arbejder med kongeriget Danmark at blive ved med at ignorere kolonihistorien. Groft sagt isoleres den som en niche-forskning om sorte arbejderes forhold, og alle, der arbejder med hvide arbejdere, kan ignorere den, fordi de opfatter deres genstand som en anden og ikke bliver modsagt. Helt firkantet: Hvis kolonisamfundet skal forstås som noget fundamentalt særegent, vedkommer det kun kolonihistorikere. Det er grundlæggende samme tænkning af kolonihistorien som noget unikt, der har gjort det muligt for f.eks. danske socialhistorikere at ignorere den så grundigt, som det har været, og langt hen ad vejen stadig er tilfældet. Det problem må overvindes, for det transatlantiske slaveri og dets produktion af ufriheder kan faktisk ses som symptomatisk for de forandringer, som både det danske samfund og den globale økonomi gennemgik. Hvis kolonihistorikerne vil andet end cementere endnu en specialiseret niche, må de således også være parate til at diskutere slaveriets ufrihed komparativt – for at etablere både forskelle og ligheder. Her kunne den globale arbejderhistorie, der i disse år vokser sig til et stadigt mere etableret felt, være en ledetråd.¹³

Vestindien giver en værdifuld opdatering og statusopgørelse på historien om slaveriet i Danmarks caribiske kolonier. Det både samler op og giver muligheder for at pege fremad. Hvis de andre bind holder denne standard, er jeg ikke i tvivl om, at værket i sin helhed vil lykkes i den simple men vigtige ambition om at ”kvalificere debatten”, som det hedder i forordet. Det er der et fortsat behov for.

LITTERATUR

- Andersen, Astrid Nonbo: *Ingen undskyldning: Erindringer om Dansk Vestindien og kravet om erstatninger for slaveriet*. København: Gyldendal, 2017.
- Enthoven, Victor: 'That Abominable Nest of Pirates: St. Eustatius and the North Americans, 1680-1780', *Early American Studies*, 10 (2), 2012, 239-301.
- Jarvis, Michael: *In the Eye of All Trade*. Williamsburg: University of North Carolina Press, 2010.
- Jensen, Niklas Thode: *For the Health of the Enslaved: Slaves, medicine and power in the Danish West Indies, 1803-1848*. København: Museum Tusulanum, 2012.
- Gøbel, Erik: *The Danish Slave Trade and Its Abolition*. Leiden: Brill, 2016.
- Hall, Neville: *Slave Society in the Danish West Indies: St. Thomas, St. John and St. Croix*. Mona: The University of the West Indies Press, 1992.
- Heinsen, Johan: 'Dissonance in the Danish Atlantic: speech, violence and mutiny, 1672-1683', *Atlantic Studies*, 13 (2), 2016, 187-205.
- Heinsen, Johan: *Mutiny in the Danish Atlantic World: Convicts, sailors and a Dissonant Empire*. London: Bloomsbury, 2017.

¹³ Eks. van der Linden, *Workers*.

- Hornby, Ove: *Kolonierne i Vestindien, Kolonierne i Vestindien*. København: Politikens Forlag, 1980.
- Klooster, Wim: *Illicit Riches: Dutch trade in the Caribbean 1648–1795*. Leiden: KITLV Press, 1998.
- Koot, Christian J.: *Empire at the Periphery: British Colonists, Anglo-Dutch Trade, and the Development of the British Atlantic, 1621-1713*. New York og London: New York University Press, 2011.
- Krarpup, Fr.: *Jørgen Iversen (Dyppel)*. København: Bibliotheca Wegenariana, 1891.
- Lauring, Kåre: *Slaverne Dansede og holdte sig lystige: En Fortælling om den danske slavehandel*. København: Gyldendal, 2014.
- Mulich, Jeppe: 'Microregionalism and intercolonial relations: the case of the Danish West Indies, 1730-1830', *Journal of Global History*, 8 (1), 2013, 72-94.
- Naum, Magdalena og Jonas Nordin (red.): *Scandinavian Colonialism and the Rise of Modernity: Small time agents in a global arena*. New York: Springer, 2013.
- Rupert, Linda: *Creolization and Contraband: Curacao in the Early Modern Atlantic World*. Athens og London: The University of Georgia Press, 2012.
- Scott, Julius S.: 'Crisscrossing Empire: Ships, Sailors, and Resistance in the Lesser Antilles in the Eighteenth Century'. I Robert L. Paquette (red.): *The Lesser Antilles in the Age of European Expansion*. Gainesville: University Press of Florida, 1996, 128-44
- van der Linden, Marcel: *Workers of the World: Essays towards a Global Labor History*. Leiden: Brill, 2008.
- Weiss, Holger (red.): *Ports of Globalisation, Places of Creolisation: Nordic possessions in the the Atlantic world during the era of the slave trade*. Leiden: Brill, 2016.

JOHAN HEINSEN

LEKTOR

INSTITUT FOR KULTUR OG GLOBALE STUDIER

AALBORG UNIVERSITET

E-MAIL: HEINSEN@CGS.AAU.DK